

Ринок вугілля

Баланс енергетичного вугілля

В Україні видобувають вугілля 47 шахт, з них видобуток газових марок вугілля ведуть 42, решта — коксівного (марка «К») і жирного (марка «Ж»), згідно зі звітом про видобуток вугілля у 2018 році Міністерства енергетики та вугільної промисловості України.

З березня 2017 року Україна повністю припинила видобуток вугілля на тимчасово окупованих територіях

Видобуток вугілля в Україні, млн тонн

- Дані: Міністерство енергетики та вугільної промисловості України.

	2015	2016	2017	2018
Енергетичне вугілля				
Державні підприємства	4,8	4,2	3,9	3,6
Приватні підприємства	26,6	28,3	24,2	23,9
Коксівне вугілля				
Державні підприємства	2,0	1,6	0,9	0,6
Приватні підприємства	6,3	6,8	5,9	5,2
Всього	39,7	40,9	34,9	33,3

Сьогодні вугілля забезпечує третину потреб України у виробництві електроенергії. Енергетична стратегія в середньостроковій перспективі зберігає за вугіллям значущу роль у загальних первинних постачаннях енергії: 22% — до 2020 року, 16,1% — до 2025 року та 14,3% — до 2030 року.

Теплова генерація у 2018 році знизила сумарне споживання вугілля на 5,6% проти 2017 року. Водночас витрата газових марок вугілля показує позитивну динаміку, бо енергоблоки, спроектовані під використання антрациту, проходять переобладнання для використання вугілля марки «Г». За підсумками року тепла генерація збільшила споживання газових марок на 11,2%, тоді як споживання антрациту знизила на 11,5%.

Донецької та Луганської областей, де розташовані всі антрацитові шахти.

Загалом Україна посідає сьоме місце у світі за обсягом доведених запасів вугілля, які оцінюються у 34,4 млрд тонн, що становить 3% від загальносвітових запасів. Більша частина покладів — енергетичне вугілля, на коксівне вугілля припадає приблизно 30%. Основні поклади розташовані в Донецькому, Дніпровському та Львівсько-Волинському вугільних басейнах, а також у Дніпровсько-Донецькій і Закарпатській вугленосних западинах. Родовища характеризуються великою глибиною залягання, від 500 до 1 000 метрів, і тонкими пластами в 0,8–1,0 метр.

Як очікується, ця тенденція буде продовжена 2019 року — Україна планує в майбутньому повністю замінити антрацит газовою маркою вугілля, видобуток якого не наражається на ризик припинення через воєнні дії. Згідно з даними довідника «Енергетика України», нарощування видобутку газових марок вугілля на 5 млн тонн дало б змогу у 2018 році повністю відмовитися від антрациту в тепловій генерації.

Витрата вугільної продукції ТЕС і ТЕЦ, млн тонн

- Дані: Міністерство енергетики та вугільної промисловості України.

	2015	2016	2017	2018	2019 (прогноз)
Газові марки вугілля	19,2	18,5	18,7	20,8	20,1
Антрацитне вугілля	9,4	12,8	6,1	5,4	3,5
Всього	28,6	31,3	24,8	26,2	23,6

Україна імпортує вугілля для виробництва електроенергії з початку воєнного конфлікту. 2018 року було імпортовано 5,2 млн тонн: 0,3 млн тонн із ПАР, 0,8 млн тонн зі США та 4,1 млн тонн із РФ. У 2019 році заплановано істотно знизити імпортне постачання — на 35,2%. Зокрема, згідно з прогнозним балансом Міністерства енергетики та вугільної промисловості України, заплановано закупити на зовнішніх ринках 1,5 млн тонн.

Регулювання галузі та ціноутворення

Міністерство енергетики та вугільної промисловості України — основний орган державної влади, який формує політику у вуглевидобувній галузі.

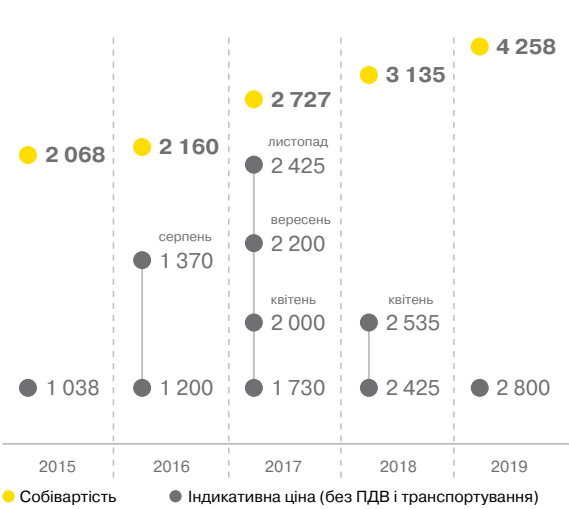
Вугілля продають як за прямими договорами між видобувними підприємствами та споживачами, так і через ДП «Держвуглепостач», яке створене наказом Міністерства енергетики та вугільної промисловості України та виконує для державних шахт функцію трейдера готової товарної вугільної продукції. Основний обсяг товарної вугільної продукції державних шахт розподіляють за фіксованими розрахунковими цінами, і в такий спосіб здійснюється перехресне субсидування збиткових шахт за рахунок прибуткових. Але перехресне субсидування не в повному обсязі покриває фінансові потреби, бо на беззбитковому рівні працює незначна кількість шахт.

У 2018 році середня собівартість товарної вугільної продукції на державних шахтах становила 3 135 грн/тонна. За даними міністерства, собівартість видобутку 4 млн тонн рядового вугілля становила 9,4 млрд грн, при цьому вихід товарної вугільної продукції — 3 млн тонн на суму 6,0 млрд грн.

Міністерство прогнозує, що у 2019 році середня собівартість видобутку вугілля зросте до 4 258 грн/тонна. Найвищий показник — у ДП «Мирноградвугілля» — 9 730 грн/тонна, найнижчий — у ДП «Шахтоуправління "Південнодонбаське №1"» — 2 546 грн/тонна. Очікується, що різниця між собівартістю видобутку вугілля та виторгом від його реалізації досягне 6,7 млрд грн.

Державні шахти: собівартість видобутку вугілля й індикативні ціни на товарну вугільну продукцію для потреб енергетики, грн/тонна

- Дані: Антимонопольний комітет України, Міністерство енергетики та вугільної промисловості України.

Державним шахтам щорічно виділяють субвенції з бюджету, які насамперед спрямовували на покриття різниці між собівартістю видобутку вугілля та ціною реалізації, а потім на реформування галузі. Але бюджет 2019 року передбачає кошти на реструктуризацію вугільної галузі — 1,6 млрд грн, на ліквідацію збиткових вугільних підприємств — 660 млн грн, на підтримання будівництва шахти № 10 Нововолинська — 25 млн грн.

Методологію розрахунку індикативної ціни вугілля містить постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, «Про затвердження Порядку формування прогнозовної оптової ринкової ціни на електроенергію» № 289 від 3 березня 2016 року. Індикативна ціна враховується під час формування тарифу теплової генерації на виробництво електроенергії. При цьому оптова ринкова ціна затверджується на рік із розбиттям на кожен квартал і впродовж року може переглядатися.

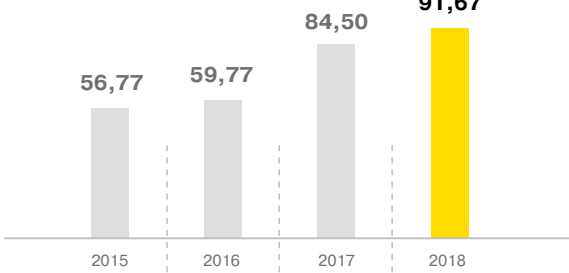
Приватні компанії ціну на вільний обсяг своєї вугільної продукції визначають на підставі балансу попиту та пропозиції з урахуванням загальних тенденцій на внутрішньому та міжнародному ринку.

У 2018 році світові ціни на вугілля зміцнилися під впливом стабільного попиту з боку споживачів з Азії та Близького Сходу на тлі дефіциту пропозиції ПАР і Австралії. ПАР обмежила пропозицію вугілля на експорт через зростання споживання на внутрішньому ринку та труднощі з видобутком. Перебої з постачанням з Австралії були викликані логістикою: ремонтними роботами в портах і на залізничних гілках. Загалом країни, які є головними постачальниками вугілля на світовому ринку, — Колумбія, США, ПАР, Австралія — орієнтувалися на азійський напрямок, що знизило пропозицію для європейських споживачів.

Світові ціни на вугілля були на максимальних значеннях весь 3 квартал 2018 року — країни Азії підвищили попит на електроенергію в спекотний період. Ціни різко пішли на спад у листопаді – грудні, бо Китай обмежив імпорт вугілля через порти, і це призвело до профіциту пропозиції на світовому ринку.

Ціна на енергетичне вугілля з теплотворною здатністю 6000 ккал/кг за індексом API2 на умовах CIF порти Амстердам, Роттердам, Антверпен

- Дані: IHS Markit (McCloskey).

Ключові законодавчі події 2018 року

Головним документом вугільної галузі залишається розпорядження уряду «Про затвердження Концепції реформування та розвитку вугільної промисловості на період до 2020 року» № 733-р від 24 травня 2017 року.

Концепція спрямована на реалізацію системних заходів для збільшення обсягів видобутку, підвищення ефективності та переходу вугільної галузі на режим самоокупності. Одночасно заплановано провести заходи для розв'язання екологічних та соціальних проблем шахтарських регіонів і створення сприятливих інвестиційних умов для приватизації шахт.

Як зазначено в документі, є загроза згорання вуглевидобутку на більшості державних шахт упродовж одного-двох років. Понад 20 років 96% державних шахт працюють без реконструкції. Значних масштабів досягло зношення активної частини промислово-виробничих фондів: з 17 тис. одиниць основного стаціонарного обладнання дві третини повністю відпрацювали свій нормативний строк експлуатації й потребують термінової заміни. Значна кількість збиткових неперспективних шахт продовжують працювати через повільну реструктуризацію галузі.

У межах реалізації цього документа уряд прийняв розпорядження «Про створення державного підприємства "Національна вугільна компанія"» № 1019-р від 6 грудня 2017 року. «Національна вугільна компанія» буде належати до сфери управління Міністерства енергетики та вугільної промисловості України. Міністерство має вжити заходів щодо реорганізації державних підприємств шляхом приєднання до створеної компанії, що покликано оптимізувати структуру та сконцентрувати ресурси.

До нової компанії увійшли 19 підприємств: шахтоуправління «Південнодонбаське № 1», «Шахта ім. М. С. Сургая», «Селидіввугілля», «Торецьквугілля», «Мирноградвугілля», «Первомайськвугілля», «Волиньвугілля», «Львіввугілля», «Передпурська дирекція шахти № 10 "Нововолинська"», Об'єднана компанія «Укрвуглеструктуризація», Нововолинський ремонтно-механічний завод, «Дондівпровуглемаш», «Південдіпрошахт», «Дніпродіпрошахт», Державний науково-дослідний,

проектно-конструкторський і проектний інститут вугільної промисловості «УкрНДІпроект», Державний науково-дослідний інститут організації та механізації шахтного будівництва, Науково-технічний центр «Вуглеінновація», Дирекція з будівництва об'єктів, Укршахтгідрозахист.

Задля стимулювання реформи галузі уряд прийняв постанову «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для ліквідації вуглевидобувних та торфовидобувних підприємств» № 93 від 21 лютого 2018 року.

Бюджетні кошти будуть спрямовані:

- на підготовку до ліквідації державних вуглевидобувних і торфовидобувних підприємств (скорочення чисельності працівників; виплату працівникам поточної заробітної плати та погашення заборгованості із заробітної плати, соціальні виплати; оплату електроенергії, забезпечення охорони довкілля та запобігання небезпечному впливу; розробку проекту ліквідації та проведення державної експертизи);
- на підготовку до ліквідації відокремлених підрозділів державних вуглевидобувних і торфовидобувних підприємств (скорочення чисельності працівників; виплату працівникам поточної заробітної плати та погашення заборгованості із заробітної плати, соціальні виплати; розробку проекту ліквідації та проведення державної експертизи);
- на ліквідацію вуглевидобувних та торфовидобувних підприємств (ліквідацію певних підприємств, охорону довкілля, забезпечення гідроекологічної безпеки активних підприємств та прилеглих територій, подолання негативних соціально-економічних наслідків ліквідації);
- утримання водовідливних комплексів.

